

Olszewski, Eugeniusz

"Les archives de la S. A. métallurgique d'Espérance-Longdoz des origines à nos jours", M. Colle-Michel, Paris 1962 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/4, 591-592

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dotychczas nie sięgnęli autorzy piszący w kraju. Przykładowo warto podać — choć rzecz ta wykracza poza interesujący nas tu zakres historii nauki i techniki — że Paszkowski dał w książce kapitalne przyczynki dotyczące tworzenia polskiej marynarki wojennej w czasie Powstania Styczniowego oraz jej organizatora, Władysława Zbyszewskiego, opierając się na nie wykorzystanych dotychczas dokumentach ze zbiorów kórnickich.

Książka Paszkowskiego jest pracą dokumentarną, autor potrafił jednak połączyć jej monograficzny i naukowy charakter z atrakcyjnością i popularnością opracowania. Napisana jest językiem bardzo jasnym, maksymalnie zwięzłym, czyta się ją jak przeznaczoną dla szerokich kręgów czytelników książkę o przygodach na dalekich lądach i morzach. Ogromna, drobiazgowa dokumentacja nie przeszkadza takiej lekturze, gdyż — jak już wspomniano — zgromadzona jest na końcu książki.

Podkreślić wreszcie trzeba bardzo staranną szatę edytorską książki, doskonały papier, świetne reprodukcje fotografii. A choć książka wydrukowana została w drukarni angielskiej, nie dostrzegłem w niej błędów drukarskich.

Zygmunt Brocki

M. Colle-Michel, *Les archives de la S. A. métallurgique d'Espérance-Longdoz des origines à nos jours*. Editions Nauwelaerts, Leuven-Louvain-Béatrice-Nauwelaerts, Paris 1962, s. 67.

W serii (*Cahiers*) wydawanej przez belgijski Międzyuniwersytecki Ośrodek Historii Współczesnej (*Centre Interuniversitaire d'Histoire Contemporaine*), a ukazującej się w językach francuskim lub flamandzkim, publikowane są m. in. opisy archiwów wielkich przedsiębiorstw przemysłowych. Po opublikowanym w 1959 r. opisie archiwów spółki akcyjnej Cockerill-Ougrée¹ obecnie — jako zeszyt 24 serii — pojawił się opis archiwów koncernu hutniczego Espérance-Longdoz.

Prehistoria przedsiębiorstwa sięga XVI w., ale działalność hutniczą rozpoczęło ono dopiero w latach trzydziestych ubiegłego wieku, konstytuując się też wówczas w spółkę akcyjną. Od okresu międzywojennego przedsiębiorstwo specjalizuje się w produkcji cienkich blach, w szczególności walcowanych na zimno. Tak np. w 1949 r. w należącej do firmy hucie w Jemeppe uruchomiono rewolucjonizujący proces technologiczny urządzenia do walcowania na zimno, systemu znanego polskiego wynalazcy Tadeusza Sędzimiry.

Po krótkim zarysie dziejów przedsiębiorstwa i po bibliografii dotyczącej go literatury Colle-Michel podaje inwentarz archiwum obejmujący materiały z lat 1860—1930 (z jednym wyjątkiem, pochodzącym z lat 1789—1797). Materiały późniejsze, wielokrotnie obfitsze, nie zostały przez przedsiębiorstwo udostępnione.

Opisane dokumenty zostały podzielone na pięć grup: inwentarze i bilanse, dokumentacja techniczna, materiały ekonomiczne, materiały społeczne, materiały dotyczące udziału spółki w innych przedsiębiorstwach. W tej ostatniej grupie badacz polskiego zainteresować możeteczka przedsiębiorstwa Modrzejów-Hantke, pochodząca z 1929 r., gdy firma Espérance-Longdoz zastanawiała się nad sfinansowaniem zamierzonego powiększenia kapitału przedsiębiorstwa polskiego. Teczka ta zawiera m. in. opis zakładów Modrzejów-Hantke i sprawozdanie o stanie firmy, sporządzone przez ekspertów Polaków. Badacz zaś rosyjski zwrócić może uwagę

¹ M. Colle-Michel, *Les archives de la S. A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours*. Louvain-Paris 1959.

na materiały dotyczące zakładów hutniczych w okręgu tulskim, finansowanych przez koncern Espérance-Longdoz od 1895 r.

Broszura M. Colle-Michela stanowi ciekawy przykład informacji o archiwach zakładów przemysłowych, zawierających często materiały ważne zarówno dla historyka techniki, jak i dla historyka gospodarczego.

Eugeniusz Olszewski

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

A. A. Zworykin, N. J. Ośmowa, W. J. Czernyszew, S. W. Szuchardin, *Istorijsza techniki*. Izdatielstwo Socialno-Ekonomiezeskoj Litieratury, Moskwa 1962, s. 772, il. 326.

W naukowej literaturze radzieckiej stosunkowo dużo miejsca poświęca się zagadnieniom historii techniki. Wydana przed rokiem *Historia techniki* jest jakby podsumowaniem dotychczasowego dorobku. Ciekawy z punktu widzenia naukoznawczego i pobudzający do polemiki jest *Wstęp* A. A. Zworykina, składający się z następujących rozdziałów: *Co to jest technika? Przyrodnicze i społeczne podstawy techniki. Prawa obiektywne i dążenia człowieka rozwijającego technikę. Rola jednostek i poszczególnych narodów w rozwoju techniki. Rola techniki we współczesnym społeczeństwie. Określenie przedmiotu historii techniki. Materializm dialektyczny a technika. Podstawy metodologiczne historii techniki.*

Z pozycji marksistowskich rozpatrzono tu szeroki kompleks teoretycznych i metodologicznych problemów historii techniki, zbadano i przeanalizowano techniczne i historyczno-techniczne pojęcia i terminy, oznaczając miejsce historii techniki jako nauki w systemie klasyfikacyjnym wiedzy ogólnej.

Istnieje około trzydziestu różnych określeń terminu „technika”. Według jednych jest ona kompleksem obiektów materialnych, dla innych jest zespołem procesów technologicznych lub formą realizacji ludzkich myśli i projektów, dla jeszcze innych technika w szerokim tego słowa znaczeniu jest wszelkim czynnym przeobrażeniem materii, służącym do zaspokojenia konkretnych wymagań i potrzeb człowieka. Oczywiście nie wszystkie z istniejących określeń odpowiadają podstawowym wymaganiom nauki¹. Dopiero prawidłowe opracowanie definicji pozwala wyjaśnić takie zagadnienia teoretyczne, jak np. czy można mówić o technice kapitalistycznej i socjalistycznej.

Poza *Wstępem* praca zawiera cztery części: *Technika przedkapitalistycznych sposobów produkcji* (oprac. S. W. Szuchardin), *Technika w okresie zwycięstwa i umocnienia kapitalizmu* (opracowali A. A. Zworykin, N. I. Ośmowa, S. W. Szuchardin), *Technika w okresie kapitalizmu monopolistycznego* (opracowali A. A. Zworykin, N. I. Ośmowa), *Technika po Rewolucji Październikowej* (opracowali A. A. Zworykin, W. I. Czernyszew). Część ostatnia jest najobszerniejsza, zajmując przeszło połowę dzieła. Praca zaopatrzona jest w bibliografię (rosyjską i zachodnioeuropejską), zestaw chronologiczny najważniejszych wydarzeń z dziejów techniki oraz skorowidz imion.

Polskie osiągnięcia w *Historii techniki* uwzględniono bardzo skąpo. Są to przede wszystkim osiągnięcia naukowe: wymieniony jest więc Kopernik,

¹ Por. E. Olszewski, *The scope of the history of technology and its place among other sciences*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, obcojęzyczny numer specjalny, 1962.